

МУЗЕЈ НА СОВРЕМЕНАТА УМЕТНОСТ „С К О П Ј Е“ — СКОПЈЕ

ОД РЕАЛИЗАМ ДО ХИПЕРРЕАЛИЗАМ

(од колекцијата на МСУ — Скопје)

ДОМ НА КУЛТУРАТА — ДЕБАР — септември 1984

ДОМ НА КУЛТУРАТА — КИЧЕВО — октомври 1984

Во перманентното настојување и работата врз ширењето на ликовната култура Музејот на современата уметност од Скопје ја организира изложбата: „ОД РЕАЛИЗАМ ДО ХИПЕРРЕАЛИЗАМ“. Меѓутоа, овој наслов треба да се сфати условно, бидејќи во суштина сите стилови и сликарски правци што се застапени на оваа изложба го носат природното обележје на своите творци, а со самото тоа претставуваат специфична модификација на овие стилски движења. Сепак нивниот ликовен третман, во поголема или помала мерна, носи битни одлики на одредено стилско определување. Често овие граници во стилските превирања не се остри и непречекорливи и секако не се во суштинска спротивност со претходниот стил, како што беше случај во историско-уметничкиот процес, односно во периодот од средновековната уметност до почетокот на модерниот израз и барањата што главно се врзуват за крајот на XIX и почетокот на XX век.

Во нашите културно-историски услови и простор — ликовната уметност се врзува за богатата традиција (посебно сликарството), но и за современата уметност што ја диктираа големите ликовни и културни центри (Париз, Минхен, Воиена и други), т.е. за уметниците кои дејствуваа и уметнички се донажуваа во спомнатите културни метрополи. Неминовното влијание што го ширеа генијалните уметници како на пр. Пикасо, Брак, Кандински, Маљевич, Мондријан, Миро, Шагал и цела плејада извонредни уметници, во добар дел извршија пресудно влијание и на нашата уметност — односно на уметниците кои што се школуваа во овие центри и беа на самиот извор на модерните струења. Браќајќи се во својот животен простор, современиот уметник ги донесуваше стекнатите влијанија и поуки, но не како готов импорт на спомнатите влијанија и на тие уметници, туку тоа ликовно сознание и култура ги пренесуваше и прилагодуваше на свој препознатлив начин со карактерни одлики на своето поднебје.

Според тоа реализмот како почетно стилско определување на оваа изложба не можеме да го поистовестиме со академскиот реализам и со реализмот којшто имаше свои следбеници и борци за „конкретна уметност“ во минатиот век.

Современите македонски уметници кои условно припаѓаат на оваа ориентација се основоположници на модерниот тренд во македонската уметност. Меѓутоа, очигледна е тенденцијата на овие уметници да се про-

бие принципот на реализмот за сметна на експресионизмот како една од најсилните стилски насоки на нашиот век. Во оваа смисла делата на Пандилов, Мартиновски, Личеноски и Протугер ги ставаме на линијата која се движи од реализмот, преку експресионизмот, односно преку експресивниот впечаток до современиите нови и актуелни стилски движења.

Со постапна и природна деструкција на претходното стилско определување поголемиот број уметници го најде својот специфичен ликовен израз во асоцијативниот пејзаж (Шулајковски и Аризанов).

Истовремено, со поместувањето на основниот принцип на реализмот и ослободувањето од „конкретното“ во уметноста се јавува надреализмот во скоро сите уметнички облици. Надреалистичко движење ги истакнува во прв план подсвесните видувања и содржини со апсурдни и фантастични визији, низ кои уметникот соопштува една нова димензија на животот, просторот и сонот. Во надреалистичната определба делуваше Спасе Ќуноски, додека сликарството на Богољуб Ивновиќ на наде е на границата на надреалистичното искуство.

Појавата на апстранцијата во југословенската уметност ја врзуваме за изложбата на Петар Лубарда во 1951, за набрзо да ја прифатат голем број уметници со нови и разновидни тенденции. Апстранцијата се појави во главно во три облици — во лирската апстранција, потоа во геометриска апстранција и во енформелот на наде што е запоставен обликот за сметна на тонот, структурата и бојата во спонтан однос и ослободување од традиционалното организирање и композирање на сликата. Во прилог на толкувањето на апстранкното ги наведуваме зборовите на Василие Кандински кој ја нарекува „безпредметна уметност“, што значи дека уметникот се ослободува од препознатливите визуелни содржини и дава едно свое видување и психо-физичка состојба, на наде што го издвојува обликот или неноја пиктурална секвенца во апстрантна ликовна целина. Во областа на лирската апстранција работи младиот Слободан Филовски, додека во еден специфичен вид на апстранција се вклучува сликарството на Тани Павловски. Во геометриската апстранција значајно место во наши рамни зазема Душан Перчинков, со асоцијативните траги како главно индивидуално обележје. Во енформелот (не форма) кој подразбира поголем број уметнички движења кои, пред сè, се изразуваат со: гест, знак, неодредена форма и боја, се наоѓаат Ордан

Петлевски и Ристо Калчевски. Сликаството на Љубодраг Маринковиќ — Пеннин содржи елементи на енформелот, но мотивски е поблизон до асоцијативниот пејзаж.

Во последната деценија (во светот нешто порано) во нашата уметност се појавува хиперреализмот или фотографскиот реализам (делумно кај Родољуб Анастасов и Божидар Дамјановски). Овој сеуште актуелен уметнички правец се појавува како реакција на извесна заситеност и исцрпеност на претходните стилови, но и како последица на техничко-технолошкиот прогрес. Имено, фотографскиот реализам тежи кон по-

верно пренесување на некои иснуства од фотографијата, па дури и во процесот на создавањето на ликовното дело да се послужи и со некој фото-продукт. Секако дека би било погрешно да се поистовети хиперреализмот со реализмот на било кој период, бидејќи овде е битен впечатанот во визуелна и техничка смисла. Со самото тоа ликовното дело добива една сосема нова димензија на реализам во современата уметност во стилските превирања и барања на новото, како обележје на нашето време и нашата уметност.

Богдан Видоје Мусовиќ

КАТАЛОГ

Родољуб Анастасов

1. ЧОВЕК И ПРОСТОР XLVI, масло на платно, 70 x 90, 1982

Илија Аризанов

2. КОМПОЗИЦИЈА, масло на платно, 86 x 106, 1982

Божидар Дамјановски

3. ВРЕМЕ, комб. техника на платно, 115 x 120, 1977

Богољуб Ивновиќ

4. СИНА СЛИКА, масло на платно, 74 x 60, 1979

Ристо Калчески

5. СЛИКА 48, масло на платно, 60 x 45, 1964

Адем Кастрати

6. ЖЕНСКИ ПОРТРЕТИ, земјани бои на платно, 45 x 60, 1983

Спасе Куновски

7. МИНАТО, масло на платно, 112 x 79, 1966
8. ПОРТРЕТ НА ОКУПАТОРОТ, масло на платно, 101 x 74, 1969

Лазар Личеноски

9. ПОКРАЈ ВАРДАР, масло на шпер плоча, 50 x 64, 1935
10. МРТВА ПРИРОДА, масло на картон, 68 x 94, помеѓу двете војни

Љубодраг Маринковиќ — Пенкин

11. ТРАГИ, масло на платно, 60 x 73, 1964

Никола Мартиносни

12. НАСМЕАНО ПРОСЈАЧЕ, масло на платно, 76 x 64, 1970

Димитар Пандилов

13. ВРАЌАЊЕ ОД ПАЗАР, масло на платно, 54 x 56, 1959

14. ВРШИДБА, масло на шпер плоча, 50 x 62, 1936

Тани Павловски

15. СЛИКА I, масло на платно, 145 x 77, 1983

Душан Перчиннов

16. ПРЕДЕЛ СО ТРАГИ ОД СОНЦЕТО, масло на платно, 60 x 120, 1967

Ордан Петлески

17. ОБНОВУВАЊЕ, темпера и масло на дрво, 55 x 49, 1962

Димче Протуѓер

18. НА ЕЗЕРО, масло на дасна, 53 x 42, 1980

Слободан Филовски

19. СУДИР, акрилик на платно, 70 x 80, 1979

Теофил Шулајновски

20. ОЛУЈА, анварел, 34 x 40, 1979